

An oil painting of a man and a woman sitting on a wooden bench on a porch. The woman is on the left, wearing a dark swimsuit and a white swim cap. The man is on the right, shirtless and wearing dark shorts. They are both looking out towards the sea. The background shows a white building with blue window frames and a blue sky. The sea is a deep blue, and there are some rocks in the foreground.

CHRISTINE
DWYER HICKEY

HET
SMALLE
LAND

roman

Sir Walter Scott Prize for Historical Fiction

CHRISTINE DWYER HICKEY

HET SMALLE LAND

Vertaald uit het Engels door Jetty Huisman

Voor A.C. en J.M.,
die ons hartje winter hebben verlaten

Ieder mens draagt in wezen alle menselijke eigenschappen in zich.

MICHEL DE MONTAIGNE

Inhoud

<i>Brenger van oorlog</i>	9
<i>Mevrouw Ha</i>	37
<i>Venus</i>	85
<i>Mercurius</i>	123
<i>Brenger van vrolijkheid</i>	233
<i>Die Trümmerfrauen</i>	333
<i>Ochtend op Cape Cod</i>	403

Brenger van oorlog

1

Bovenaan de trap in de vertrekhal blijft de jongen opeens staan en de vrouw die hem met zich meetrekt, trekt nog harder. De jongen houdt stand, zakt nu iets door zijn knieën en zet zich schrap. De vrouw wacht even en draait zich dan abrupt om.

‘Wat? Wat nou weer? Wat *nóú* weer?’

Wanneer ze zich omdraait schampt haar mand het blote been van de jongen. Er ontstaat meteen een lange, rode schram op zijn huid. Het been deinst terug, maar de jongen geeft geen kik. Hij kijkt naar het been, hij kijkt naar de mand en dan kijkt hij naar haar. Hij leunt opzij en laat zijn koffer uit zijn hand glijpen.

‘Ik ga niet...’ begint hij.

‘Je *gáát* niet? Hoezo ga je niet?’

‘Ik hou niet van...’

‘Je houdt niet van...? Nou, waar hou je niet van?’

Dit is niet de eerste keer dat ze er hier op deze plek over ruziën. De vorige keer was twee zomers geleden, de zomer van 1948, toen ze zich had omgedraaid om de treinkaartjes te kopen en hij ervandoor ging en de glimmende bruine koffer die Harry voor hem had gekocht, midden in de vertrekhal van Grand Central liet staan. Toen was hij niet ver gekomen. Hij had niet het benul om naar een uitgang te rennen en was nog te bang voor de lift en de roltrap, eigenlijk

voor alles wat hem ergens heen bracht dat hij nog niet kende of nog niet kon zien. En dus stortte hij zich maar in de menigte en ging van de ene naar de andere kant rennen. Binnen een mum van tijd na haar melding van de zaak werd hij door een agent teruggesleurd naar de plek waar ze stond te wachten, onder de klok met de vier wijzerplaten.

‘Bent u de moeder?’ had de agent gevraagd.

Ze had maar ja geknikt, omdat ze het niet kon opbrengen het hele verdrietige verhaal te vertellen, en dat ook nog eens boven het gesnotter uit.

Die keer had ze haar zelfbeheersing verloren en de jongen een draai om zijn oren gegeven – de eerste en laatste keer dat ze dat had gedaan. Vervolgens had ze de kaartjes verscheurd, de snippers in zijn gezicht gegooid en gegild: ‘Ben je nou tevreden? Nou?’, terwijl de agent nog stond te luisteren. ‘Is dat wat je wilt? Ik neem een hele dag vrij om je met de trein naar Boston te brengen. Een hele dag, en ik moet in mijn eentje weer helemaal terug, en dan doe je zo tegen me? Nou, dan blijf je toch de hele zomer smoren in de flat, smoren als een lap vlees in de pan – hoor je me? Blijf dan maar...’

De jongen gaf geen krimp. Hij hief zijn hand niet eens naar zijn oor om de pijn van de klap te verzachten. Een licht mokkende uitdrukking op zijn gezicht, dat was alles: geen schaamte, geen spijt, geen spoor van emotie. Hij stond daar maar en keek dwars door haar heen, alsof hij probeerde te bedenken welke kleur behang haar hoofd vanbinnen had.

En daar zijn ze weer: twee jaar verder en de jongen inmiddels tien, voor zover ze weten. De koffer die Harry voor hem had gekocht doet weer dienst, wat minder glimmend en heel wat sleetser nadat hij twee jaar lang telkens onder zijn bed vandaan en weer terug was geschoven, waar hij werd gebruikt als geheime bergplaats voor zijn stripboekjes en papiertjes en God weet wat nog meer voor rommeltjes.

Ditmaal neemt ze geen risico. Ze heeft het treinkaartje gisteren tijdens haar lunchpauze gekocht en een kruier op de New Havenlijn, een bekende van Harry, heeft beloofd een oogje in het zeil te houden voor het geval de jongen het opeens in zijn hoofd haalt bij

het volgende station uit te stappen. Het is allemaal geregeld. Zij zet hem op de trein, noteert het nummer van de wagon en wanneer ze de trein het station uit ziet rijden belt ze Harry op zijn werk, die op zijn beurt mevrouw Kaplan belt om te melden dat alles zonder problemen is verlopen. In Boston zal mevrouw Kaplan op de trein stappen en dan reizen ze samen verder naar Cape Cod. Na de trein volgt er zo'n plompe bus, daarna een automobiel. En dan de zee, het strand en mevrouw Kaplans kleinzoon, die Richie heet.

Ze is het zat om dat alles de jongen te moeten vertellen: de bus, de automobiel, de zee, het strand, de kleinzoon die Richie heet. En zelfs een hond! Zat om dat alles op te bouwen terwijl de jongen het met zijn stilzwijgen meteen weer neerhaalt.

Maar hij had het Harry beloofd, gezworen zelfs – ditmaal zou hij geen fratsen uithalen. Het leek alsof hij het meende ook. Harry had zelfs een paar grapjes gemaakt over dat hij er de vorige keer vandoor was gegaan en dat een agent hem had moeten terugbrengen. Hij had gezegd dat het op het radiojournaal was geweest – heel New York had ervan gehoord. De jongen had besmuikt gegrijnsd toen Harry dat zei, en wat een knap joch is het toch, als er een lachje af kan tenminste. De afgelopen twee jaar was hij zo veranderd: doet het beter op school, maakt meer oogcontact en, als je hem aan de praat krijgt, klinkt hij net als een gewoon Amerikaans jongetje, zo ongeveer dan. Hij interesseert zich ook wat meer voor dingen, iets wat ze hem al zo lang voorhield: 'Lieverd, je moet je een beetje voor het leven interesseren.'

Ze heeft er het volste vertrouwen in dat hij zich ditmaal als een grote jongen zal gedragen. Dat zei ze een paar dagen geleden nog tegen Harry, die in de spiegel één wenkbrauw boven zijn ingezepte wangen naar haar had opgetrokken. Het volste vertrouwen.

Ze zet de mand naast de koffer neer. 'Ik vroeg je wat', zegt ze.

De jongen negeert haar.

'Wat mankeert je – geef eens antwoord.'

Maar nog steeds vertikt de jongen het iets te zeggen. En dan gaat ze kijken. Ze komt langzaam maar zeker op stoom en al snel geeft ze hem de volle laag. Ze geeft hem van katoen vanwege alle last die hij haar de afgelopen twee zomers heeft bezorgd doordat ze moest

betalen, ja, betalen voor een oppas om naar haar werk te kunnen terwijl hij in de flat zat te kniezen en stomme papieren poppetjes uit tijdschriften knipte waar hij al die stomme spelletjes mee speelde. Ze geeft hem van katoen vanwege mevrouw Kaplan – mevrouw Kaplan die zo vriendelijk is geweest hem een tweede kans te gunnen na alle ongemak van twee jaar geleden. Uitgerekend mevrouw Kaplan! Zonder haar zou hij nu God weet waar zijn, ergens midden in Europa dood langs de weg liggen. Mevrouw Kaplan, de vrouw die president Truman waarschijnlijk op het idee had gebracht om al die weeskinderen te redden. Ze beschuldigt hem met wat haar maar te binnen schiet: dat hij voedsel uit de keuken pikt alsof hij nooit een maaltijd van haar krijgt, alsof ze hem iets te eten zou weigeren! Dat hij midden in de nacht door het pand loopt te dwalen en de burens de stuipen op het lijf jaagt! En dan al die leugens die zó van zijn tong komen rollen. Bespottelijke leugens! Tegen zijn onderwijzers, zijn klasgenoten, de man in de kruidenierswinkel – tegen elk oor met een gat erin dat wil luisteren.

Ze wil ermee ophouden. In ieder geval even een adempauze om over dit spervuur van woorden na te denken. Maar de woorden schieten er zomaar uit, net zoals haar soms in de typekamer overkomt, alleen landen ze nu op het hoofd van de jongen en niet op het vel papier. En néé, vervolgt ze, ze gaat dit kaartje niet versnipperen zoals toen, mocht hij dat soms hopen. Hij stapt in die trein en zij gaat weer naar haar werk. Hij stapt in die trein en gehoorzaamt haar en zij zal op het perron blijven wachten tot ze de trein ziet weggrijden, helemaal ziet weggrijden.

‘Ik hou niet van...’ zegt hij, en dan: ‘Ik wil niet...’

‘Dat kan me niks schelen! Hoor je me? Het kan me niet schelen waar je wel of niet van houdt, wat je wel of niet wilt. Begrepen? Ik heb genoeg van al je gezeur en gezanik. En zal ik nog eens wat zeggen? Ik ben moe. Moe omdat ik de hele nacht heb wakker gelegen door jou met je heen-en-weergeloop naar de wc, dat licht-aan-licht-uit in de gang. Ik ben moe en...’

De jongen laat zijn hoofd hangen en slikt. ‘Alstublieft, frau tante’, zegt hij ten slotte.

Ze draait zich van hem weg. Beneden in de stationshal ziet ze de menigte samensmelten tot één grote bewegende massa waaraan paraplu's, hoeden, tassen, koffers zijn vastgemaakt. Voor het eerst valt het haar op hoeveel soldaten en mariniers er daar beneden rondkrioelen. Alsof de oorlog in Europa nog steeds aan de gang is. Toch komen de militairen anders op haar over, jonger en levendiger dan voorheen. Dan beseft ze het weer: er was inmiddels een nieuwe oorlog, en waar ze naar staat te kijken is een nieuwe lichterding manschappen. Ze steekt een hand in de zak van haar regenjas en haalt er een zakdoek uit, snuit haar neus en stopt de zakdoek weer terug. Ze kijkt naar boven, naar het gewelfde dak en de boogramen daaronder die het regenachtige, grijze daglicht hebben gevangen en in zilver hebben veranderd. Dat doet haar denken aan een kerk uit haar jeugd. Een kerk waarvan ze zich de naam niet meer herinnert, waar boven haar hoofd een eens vertrouwde eredienst werd gehouden, met op ooghoogte de elleboog van een vader aan de ene kant, de elleboog van een moeder aan de andere. Dan schaamt ze zich omdat ze tegen de jongen heeft geschreeuwd, omdat ze hem wegstuurt terwijl hij niet weg wil. Omdat ze over die dingen van zijn eigen wereldje is begonnen, over de spelletjes die hij speelt als hij zich daarin terugtrekt. Tenslotte is hij nog maar een kind, en zoals Harry vaak zegt: 'God weet wat dat joch allemaal heeft meegemaakt.'

Ze keert zich weer naar de jongen, milder nu. 'Hoor eens,' begint ze, 'je bent een brave jongen. Dat weet ik wel. Maar het is een moeilijke tijd geweest. En niet alleen voor jou maar ook voor mij. Ik doe mijn best. Echt. Maar nu moet je er eventjes uit. Dat is goed voor je. En goed voor mij – begrijp je wel? Als je dan weer terugkomt kunnen we het vast beter met elkaar vinden. Dan beginnen we weer helemaal opnieuw. Een nieuw huis, een nieuwe school, een nieuw... tja, een heel nieuw leven eigenlijk.'

'Maar ik weet straks niet eens waar de flat is. Hoe die eruitziet en zo.'

'Zodra Harry er een gevonden heeft, schrijf ik je een brief waarin ik je alles vertel.'

‘En de school? Hoe moet het daarmee? Ik begin pas laat, als ik dan binnenkom gapen ze me allemaal aan.’

‘Dat vindt niemand erg. Er zijn meer jongens die laat beginnen; de jongens die helpen met oogsten, komen soms pas eind oktober terug. Jij bent er eind september alweer. En misschien hoef je niet eens naar een andere school, niet als Harry een flat in de buurt vindt.’

De jongen blijft zijn hoofd maar schudden op die typische manier van hem, alsof het los op zijn nek zit. Ze wou maar dat hij daarmee ophield.

‘Hoor eens,’ zegt ze, ‘als je wilt kan ik doen wat ik de vorige keer van plan was – je weet wel, met je meereizen tot Boston, en als mevrouw Kaplan de trein in komt stap ik uit en ga ik meteen terug. Dat kost wat meer en ik krijg er problemen mee op het werk. Maar ik doe het. Als jij dat liever hebt.’

‘Hoeft niet’, zegt hij, zo zachtjes dat ze alleen maar weet dat hij dat zei omdat ze zijn lippen de woorden ziet maken.

‘Het is maar voor een paar weekjes, lieverd. Een paar weekjes zijn voorbij voor je er erg in hebt. En je hebt straks een vriendje om mee te spelen. En die hond, vergeet die niet. Ik weet niet wat voor een-tje, maar hij is vast prachtig. Je bent een grote boskont. Besef dat wel. Een mooi groot huis met een tuin. Een zandstrand. Een zee om in te zwemmen. En frisse lucht... denk daar eens aan: heel veel frisse lucht!’

‘Ik hou niet van frisse lucht’, zegt de jongen. ‘Ik vind die jongen niet leuk, en ik hou niet van het strand.’

‘Je kent die jongen niet eens! En volgens mij ben je nog nooit naar het strand geweest.’

‘Harry zei dat hij met me naar Coney Island zou gaan, maar dat heeft-ie nooit gedaan’, snauwt hij.

‘Dat komt wel. Hij zei dat hij dat doet, dus doet hij dat. Maar er is weinig aan hoor, aan Coney Island: lawaaierig en smerig en zo druk... Maar de plek waar jij naartoe gaat? Nou, dat is een paradijs, zeg.’

Ze brengt haar gezicht iets dichterbij het zijne en slaat haar handen om zijn bovenarmen.

‘Ben je bang – is dat het? Waar ben je dan bang voor? Wil je me dat vertellen? Zijn het al die soldaten? Die zijn op weg naar de ande-

re kant van de wereld, naar een land dat Korea heet. Het is anders dan vroeger, hoor.'

De jongen schudt weer met zijn hoofd.

'Gaat het dan om die tunnel?' vraagt ze. 'Is dat het? Doet die je aan de bombardementen denken? Ik verzeker je dat er in die tunnels alleen spoorrails en treinen zijn. Dat andere is nu allemaal voorbij. Dat is verleden tijd. We zijn in Amerika. Je bent hier veilig, lieverd. Veilig.'

Ze wacht tot de jongen reageert, maar nu wil hij haar niet eens aankijken.

'Hoe kan ik nou weten hoe je je voelt als je me nooit iets vertelt? Hoe dan?'

Hij wijkt een moment terug, vaart dan plotseling uit en begint recht in haar gezicht te schreeuwen. 'Ik zei toch: hoeft niet? Ik zei toch dat ik zou gaan? Hoe vaak wilt u nog dat ik dat zeg? Ik ga al. Ik ga!'

De manier waarop hij dat eruit gooit. Recht in haar gezicht.

'Schreeuw niet zo tegen me,' begint ze, 'je moet niet denken dat je zomaar...'

Maar de jongen luistert niet, hij is druk bezig met het tellen van de knopen op haar jas. Omlaag en weer omhoog.

'Hou daarmee op,' zegt ze. 'Wil je daar alsjeblíeft mee ophouden? Dat tellen, ik word er gek van dat je altijd maar... altijd maar...'

Ze laat zijn armen los, pakt de mand en hangt die aan haar arm. Dan tilt ze zijn koffer op en drukt die tegen zijn borst. Ze heeft een pijnlijk, benauwd gevoel in haar keel; het praten kost haar moeite zo.

'En nog iets: je moet me niet meer "frau tante" noemen,' zegt ze. 'Ik heb dat al tot vervelens toe gezegd. In dit land praten we geen Duits – begrijp je dat?'

Ze trekt hem aan de mouw van zijn jasje mee, de trap af en naar het spoor. Als ze bij het hek komen gaan ze in de rij staan, waar ze in haar tas begint te rommelen en ondertussen probeert wat te bedaren.

'Hoor eens, ik vind dat we niet op een vervelende manier afscheid moeten nemen,' zegt ze. 'Ik denk dat we dat allebei niet willen.'

Ze schuift zijn kaartje uit haar portemonnee. 'Heb je die Richie nog een brief terug gestuurd? Heb je gedaan wat ik zei en hem teruggeschreven?'

De jongen draait zijn hoofd opzij alsof ze er niet is.

‘Zeg, ik vraag je iets, zou je me alsjeblieft antwoord kunnen geven?’

‘Ik heb een brief geschreven’, mompelt hij.

Ze kamt met haar vingers door zijn haar en hij schudt haar hand van zich af.

‘Mooi,’ zegt ze, ‘want je moet weten dat het niet erg beleefd zou zijn als je niet had teruggeschreven. Dat is eigenlijk nogal ónbeleefd, bedoel ik.’

In de trein tilt ze zijn koffer in het bagagerek boven zijn hoofd en zegt: ‘Als je daar aankomt zal mevrouw Kaplan hem eruit tillen.’

Ze wacht op zijn beledigde reactie, op ‘Ik ben groot genoeg – ik kan hem er zelf wel af pakken.’

Maar hij zegt niets. Ze zet de mand op het bankje. ‘Denk eraan: verlies die mand niet uit het oog. Als iemand die plek nodig heeft dan neem je de mand op schoot. Of je zet hem onder je voeten op de vloer. Begrepen? En later als je daar helemaal bent geïnstalleerd, geef je haar de mand en zegt: “Deze is voor u, mevrouw Kaplan, bedankt dat ik hier mag logeren” – kun je dat onthouden? En vergeet niet er duidelijk bij te zeggen dat ik de appeltaart zelf heb gebakken, maar dat het aardbeiengebak bij de Franse bakkerij op Fifth Avenue vandaan komt. Nou ja, als ze de doos openmaakt zal ze die naam zelf wel op de wikkel lezen; die zaak kent immers iedereen.’

De jongen staat stug naast het bankje, met zijn benen die als twee witte stengels vanuit zijn canvas schoenen de pijpen van zijn korte broek in groeien. Nu ze van huis zijn lijkt hij zo lang. Zelfs met de extra centimeters van haar hoge hakken zijn ze bijna even groot. Binnenkort schiet hij haar voorbij. Daarna zal hij Harry voorbijschieten. Toen hij pas bij hen kwam wonen, had ze niet gedacht dat hij ooit lang en stevig genoeg zou worden om in de kleren van die arme Jake te passen. Hij was zo klein geweest voor zijn leeftijd. Maar nu? Kijk hem nou eens. Hij had Jakes kleren nog geen vijf minuten aangehad of ze moest ze al aan vreemden weggeven. Te lang en nog steeds te dun, alsof ze hem nooit te eten geeft.

Ze reikt hem een stripboek, een chocoladereep en een flesje priklimonade aan. Ze geeft hem een envelop waar wat muntgeld en een briefje van vijf dollar in zit. Ze zegt dat hij daar zes weken mee moet doen, maar dat hij wel een ijsje voor zijn nieuwe vriendje, Richie, moet kopen, of misschien met hem naar de film gaan of iets dergelijks.

‘Wees altijd beleefd, dus “dank u”, “alstublieft”, enzovoorts. En zeg “mevrouw” tegen haar, behalve als ze zegt dat dat niet hoeft. En dat doet ze vast. Ze is een heel aardige dame, heel gewoon – voor een dame. Maar zorg dat je laat zien dat je manieren hebt. En denk eraan dat Richies moeder ook mevrouw Kaplan heet, want zij was de vrouw van mevrouw Kaplans zoon. Zeg je gebeden op. Nergens naar graaien als je aan tafel zit. En netjes eten. En als je blijft: niet liegen. Als je iets niet weet, dan weet je het niet. Je hoeft geen antwoord te verzinnen. Begrepen? Mooi. Want niemand houdt van een leugenaar. Zelfs een andere leugenaar niet.’

De jongen gaat op de rand van het bankje zitten – het stripboek op schoot en de chocoladereep en de limonade erbovenop.

‘Je ziet er moe uit’, zegt ze. ‘Je hebt vannacht zeker geen oog dichtgedaan? Je kunt onderweg slapen, de reis duurt een paar uur – maar pas wel goed op die mand, oké?’

De jongen knikt.

‘Nou, dat was het wel zo’n beetje,’ zegt ze, ‘en vergeet niet me een ansichtkaart te sturen. Of misschien een brief. Ik zie je handschrift zo graag – dat weet je toch, je hebt echt een grotemensenhandschrift. Het zijn maar een paar weken, maar toch zou het leuk zijn iets van je te horen.’

De jongen weigert haar aan te kijken. Hij vouwt de envelop met geld dubbel en stopt hem in zijn zak. Hij pakt de mand van het bankje en zet die op de vloer onder zijn voeten. Dan richt hij zijn aandacht op het stripboek.

Ze bukt zich, geeft hem een zoen op zijn kruin en zegt zachtjes: ‘En geen Duits praten, hè? Wat ik al zei: dat is beter. Ik zeg niet dat er iets mis is met Duits – het is tenslotte gewoon ook maar een taal. Maar goed, het is beter dat je het helemaal niet spreekt.’

Hij is rood aangelopen en ze ziet nu dat zijn onderlip naar beneden trekt, alsof hij weleens kon gaan huilen. Ergens vanbinnen wil ze dat hij gaat huilen, dat hij zijn armen om haar heen slaat en haar smeekt hem niet weg te sturen. Ze denkt: als hij dat doet hou ik hem bij me, dan omhels ik hem zo stevig dat hij bijna geen adem meer krijgt. Als hij dat doet dan weet ik tenminste dat hij iets voor me voelt. Dan omhels ik hem en zeg: het is goed, lieverd, je mag bij mij blijven. Je mag altijd en eeuwig blijven en...

De jongen duwt het stripboek terug. 'Deze heb ik al gelezen', snauwt hij.

Ze doet een stap achteruit. 'O ja? Dan geef je hem toch aan Richie. Of je gooit hem weg –zoek het zelf maar uit.'

Weer op het perron gaat ze reikhalzend onder het raampje van zijn coupé staan om naar binnen te kijken. Maar ze vangt alleen een glimp van zijn kruin op. Haar schoenen bezorgen haar een stekende pijn en ze heeft het gevoel dat ze elk ogenblik kan gaan overgeven. Het duurt eindeloos voordat het fluitje klinkt, voordat de wielen de eerste tsoek laten horen. Overal langs het perron ziet ze andere mensen die wel goed staan opgesteld voor een afscheid. Gezichten die naar de trein opkijken en een passagier die uit een coupé raampje hangt, of over een geopend raam in een van de deuren tussen de coupés leunt – pratend, lachend, elkaars hand vasthoudend of zelfs huilend. Een marinier en zijn meisje nemen een laatste, lange hap van elkaars gezicht. Zij staat hier als enige alleen. Haar vaarwel vindt niemand aan de andere kant.

De jongen is koppig – dat weet ze wel – maar toch hoopt ze dat hij bijdraait voordat de trein wegrijdt. Eventjes zwaaien maar, of een snelle blik uit het raam. O, maar hij is koppig tot en met. Onderweg hiernaartoe, toen ze voorstelde om even bij het gebouw van de Verenigde Naties te gaan kijken – wat gaf het dat het was gaan regenen en dat ze niet erg ruim in de tijd zaten –, had hij haar aangekeken alsof ze oud vuil was. Meestal moest ze hem daarvandaan sleuren. Zo weg was hij van die plek. Op school had hij er alles over geleerd en hij had dat hun op een avond aan tafel verteld in één onverwachte uitbarsting, zodat